

Kitap Tanıtımı

Remziye YILMAZ

Dr., Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

İlköğretim 6. 7. ve 8. Sınıflar için Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri, Doç. Dr. Recai Doğan - Prof. Dr. Cemal Tosun, Pegem A Yayıncılık, Ankara 2003, 262 S.+CD.

Öğretmen yetiştirme, tüm boyutlarıyla günümüz eğitiminin en önemli konularından biridir. Bu alanda yeni arayışlara bağlı olarak bazı gelişmeler yaşanmakta, yeni bulgulara dayalı olarak arayışların hızı artarak devam etmektedir. Yaşanan en önemli gelişmelerden birisi de, genel öğretmen yetiştirmenin yanı sıra, her branş için özel öğretmen yetiştirme ihtiyacının ortaya çıkmasıyla, bu anlamda yapılan çok yönlü çalışmaların önem kazanmış olmasıdır.

Ülkemizde bu gelişmeler doğrultusunda, milli eğitim bakanlığı, yüksek öğretim kurumu ve dünya bankası işbirliği ile gerçekleştirilen ve 1997 yılından itibaren uygulama alanına geçen öğretmen yetiştirme model ve programları arasında ilk ve orta öğretim kurumlarında istihdam edilecek olan din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin öğretmenlerinin yetiştirilmesi de yer almış ve bu çerçevede ilahiyat fakülteleri yeniden yapılandırılmıştır. Bu yeniden yapılanmayla birlikte ilahiyat fakültelerinde, ilköğretimde söz konusu dersi okutacak olan öğretmenleri yetiştirmek üzere dört senelik lisans

eğitiminin esas alındığı ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenliği bölümü oluşturulmuştur.

Bu öğretmenleri yetiştirmek üzere hazırlanan programların yapısı, diğer öğretmenlik programlarıyla aynıdır. Derslerin teorik olarak içerikleri aynı olmakla birlikte, alanın kendine özgü ek bilgilerinin verilmesi kaçınılmaz bir ihtiyaçtır. Zira her alan öğretmenin, bütün öğretmenlerde bulunması gereken genel yeterliklerle birlikte, kendi alanına özgü birtakım yeterliklere de sahip olması gerekmektedir. Bunun için yapılan çalışmalar, her alanın bir "özel öğretim yöntemleri" olmasına ilişkin bir bilimsel zeminin oluşmasını netice vermiştir.

Bu çalışmayla tanıtımı yapılacak olan kitap da, böyle bir ihtiyacın ürünü olarak hazırlanmıştır.

Kitap, esas olarak ilköğretim 6, 7, ve 8. Sınıf din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretmenlerinin yetiştirilmesinde ders kitabı olarak hazırlanmış olmakla birlikte, halen görev yapan öğretmenlere ve görev almak üzere hazırlanan öğretmen adaylarına da hitap etmektedir. Hatta alan ile ilgili yeni bilgileri içeren kitabın, özellikle yöntem, teknik ve materyal açılarından orta öğretim öğretmenleri için de bir yardımcı kaynak olabileceği düşünülmektedir.

Kitap yedi bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi programı incelenmiştir. Bu başlık altında, kitap sadece 6, 7, ve 8. Sınıflar için yazılmış olmakla birlikte, programın bir bütünlük içerisinde görülmesinin faydalı olacağı kanaatine dayalı olarak, öğretim programının tamamına yer verilmiş ve daha sonra program üzerine bir değerlendirme yapılmıştır.

İlköğretim 4-8. Sınıflarda haftada ikişer saatten okutulan din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretim programı, talim terbiye kurulu'nun 19.09.2000 tarih ve 373 sayılı kararı ile değiştirilmiş, ekim 2000 tarih ve 2517 sayılı tebliğler dergisi'nde yayımlanarak 2000-2001 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Kitabın birinci bölümünde, programın hazırlanması ve geliştirilmesinde temel alınan ilkeler, programın genel amaçları, dersin özel amaçları, içeriği, öğrenme-öğretme süreçlerinde uyulması gereken ilkeler, uygulama ile ilgili açıklamalar programın bütünlük içerisinde görülmesi açısından ele alındıktan sonra, program üzerine bir değerlendirme yapılmıştır.

2000-2001 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulamaya konulan öğretim programının geliştirilmesi çalışmaları, bir sistem yaklaşımı dahilinde yapılmıştır. Buna göre, öğrenciyi merkeze alan ve öğrencilere eleştirel, yaratıcı, bilimsel düşünme, akıl yürütme gibi beceriler kazandıracak, eğitim teknolojilerinin kullanılmasına imkan sağlayacak çağdaş bir program anlayışı esas alınmıştır. Esneklik boyutu ağır basmakla birlikte, bir çerçeve program olan ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programı, hem öğrenci hem de sorun merkezli bir program yaklaşımı anlayışıyla geliştirilmiştir. Programın hazırlanmasında konu

merkezli yaklaşımdan mümkün olduğu kadar uzak durulmuştur. Bunun yerine öğrenciyi, toplumu, kültürü ve evrenseli nazarı dikkate alan öğrenci, sorun ve hedef merkezli bir yaklaşım benimsenmiştir. Bir ünite ve konuları tespit edilirken, sorun, hedef ya da konunun kaynağı öğrenci, toplum, din ve ahlak olmak üzere, öğrencinin gelişim düzeyi, içinde yaşadığı toplum ve kültür, varsa evrensel boyut, din, islam dini ve ahlak boyutları birer süzgeç görevi görmüşlerdir. Burada önemli olan bir husus şudur: sorun, hedef veya konunun kaynağı ne olursa olsun, mutlaka din ve ahlak süzgecinden geçirilmiştir. Bu durum, din ve ahlak bilgisi, duygusu ve becerisi bakımından katkı sağlayabilecek konu ve hedeflerin programa alınması ve katkı sağlamayacağı düşünülenlerin programa alınmaması bakımından önem arz etmektedir.

Sonuç olarak, kitabın birinci bölümünde, 2000-2001 yılından itibaren uygulamaya konulan ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programının, felsefi, psikolojik, sosyolojik ve eğitimsel olarak sağlam ve tutarlı temelleri olduğu, program ile bireyi doğrudan ilgilendiren hedefler üzerinde yoğunlaşarak, dinin dinamik yönünün ön plana çıkarıldığı, öğrencinin algı ve ahlaki gelişim düzeyi göz önünde bulundurularak öğrenmedeki yeni kuramlara -özellikle de çoklu zeka kuramına- göre hazırlandığı, dolayısıyla, öğrenciyi merkeze alan bu anlayışa dayalı olarak, kendine güven duygusunun gelişmesiyle birlikte, kişilik gelişimine, bireyselleşmeye, araştırmacılığa ve üretkenliğe yönlendirmeye katkıda bulunacağına dair değerlendirmeler yer almıştır.

Kitabın ikinci bölümünde, ilköğretim ikinci kademe çağında yani 6, 7 ve 8. Sınıflarda öğrencilerin dinî ve ahlakî gelişimi konuları ile, inanç, ibadet, sure, dua ve ahlak öğretimi konuları ele alınmıştır.

Dinî ve ahlakî gelişim ile ilgili kuramlardan hareketle, bu dönemde çocuğun hangi bilgi, duygu ve becerilere sahip olacağı ile ilgili bilgilere yer verilmiştir: ilköğretimin ikinci kademesindeki öğrenciler, dini konuları büyük bir merakla anlamaya çalışırlar. Yeni öğrendikleri dini bilgileri de arkadaşlarıyla ve yetişkinlerle paylaşmak ve tartışmak isterler. Genç insanın bu çabası, bilinçli bir biçimde yetişkin rehberliği ile desteklenirse, dinî inançlarında bilinçli bir gelişme görülebilir. Soyut düşünme becerisine kavuşan bu dönem öğrencileri için, metafizik konular ilgi çeker hale gelmiştir. Ayrıca kuşkuculuğa bağlı olarak eski bilgileri sorgulama ve yenilerle karşılaştırma süreci başlamıştır. Eğitimciler açısından bilinmesi gereken en önemli şey, bu devirde “bulanıklaşan” her şeyin, bilinçli bir yaklaşımla, ilerde “durulmak” üzere yönlendirilebileceği gerçeğidir. Bu bilinçli yaklaşımın temelinde ise, anlayış ve hoşgörü olmalıdır. Kişilik gelişiminin ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirilebilecek olan ahlaki gelişimin ise, bu dönemde, bilişsel gelişime paralel olarak otonom/özerk bir nitelik taşıması beklenir. İlkelerin ve kuralların anlamlarını kavrama ve yargılarında esnek davranma becerilerini kazanan bireylerin, daha sağlıklı ve tutarlı davranışlar sergilemeleri mümkündür. Din kültürü ve ahlak bilgisi

dersi aracılığıyla, öğrencilerin, diğer gelişimsel özelliklerinin yanı sıra dini ve ahlaki gelişim özelliklerinin de göz önünde bulundurularak düzenlenecek bir öğrenme ortamıyla, onların hayatı anlamlandırma süreçlerine bir katkı sağlanması söz konusudur. Kitabın birinci bölümünde ele alınan “öğretim programı”nın önemli özelliklerinden birisi de, öğrencinin dini ve ahlaki gelişimini göz önünde bulundurularak geliştirilmiş olmasıdır.

İkinci bölümde, inanç, ibadet, sure, dua ve ahlak öğretiminde dikkat edilmesi gereken bazı ilkelere yer verilmiştir. Örneğin; gençlerin gelişimsel özelliklerini iyi tanımak, onlara iyi örnek olmak, eleştirel düşünce, özgürlük ve güven ortamı oluşturmak, hayata anlam verme çabalarına destek olmak inanç öğretimi konusunda dikkat edilmesi gereken ilkeler arasında ele alınmıştır. Yine, ibadetin insan faaliyetlerinin tümünü kapsadığı, yapılan her hizmetin Allah’a olduğu, ibadetler konusunda kolaylaştırıcı olmak gerektiği gibi önemli noktalar vurgulanmıştır. Sure ve dua öğretimi konusunda ise, bireyin Allah ile iletişimde özel bir boyut olan duanın nasıl yapılabileceği, dua edilirken dikkat edilmesi gereken hususlar ele alınmıştır. Son olarak ahlak öğretiminde göz önünde bulundurularak dikkat edilmesi gereken bazı temel ilkelere yer verilmiştir: ahlak eğitimi gerçek hayatı unutturmamalıdır. Toplumsal duygular zaafa dönüştürülmemelidir. Ahlak öğretimi yoluyla insanların iradeleri güçlendirilebilmelidir. Vicdan eğitimine önem verilmelidir...

Kitabın üçüncü bölümü, ilköğretim ikinci kademe din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde kullanılabilecek öğrenme-öğretme strateji, yöntem ve tekniklerine ayrılmıştır.

Öğrenme-öğretme sürecinde strateji, yöntem ve teknikler konusu, “nasıl öğretmeli” sorusuna aranan cevapları içerir. Bunlar birer araç olarak düşünülmeli ve her durumda geçerli olabilecek tek bir öğretim yönteminden söz edilemeyeceği bilinmelidir. Kitapta, öğrenme-öğretme sürecinde kullanılabilecek olan strateji, yöntem ve tekniklere geçmeden önce cevaplanan iki soru vardır:

1. Din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde niçin özel öğretim yöntemlerine ihtiyaç vardır?

2. Uygulamada olan ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programının başarıya ulaşması için yeni yöntem ve teknikler gerekli midir?

Bu çerçevede eski ve yeni öğretim paradigmaları karşılaştırmalı olarak ele alınmış, öğrenme ve öğretme kuramlarındaki değişimler ortaya konulmuştur.

Daha sonra, öğrenme-öğretme stratejisi geliştirmede/seçmede dikkat edilmesi gereken başlıca değişkenler ve yöntem seçiminde din dersi öğretmenin dikkat edeceği faktörler ele alınmıştır. Bu bölümün en çarpıcı özelliği, çoklu zeka kuramı, yapısalcı, işbirlikçi öğrenme-öğretme, düşünme biçimlerine (yaratıcı, eleştirel düşünme) dayalı öğrenme- öğretim gibi yaklaşımları ele alıp incelemesidir. Bu yaklaşımların ele alınması, öğrenme-öğretim süreçlerindeki gelişmeleri göstermeleri açısından önemlidir. Ayrıca,

kitabın bu bölümünde örneklerle ele alınan teknikler, en başta ortaya konulan “nasıl öğretmeli” sorusuna cevap vererek, okuyucu için önemli açılımlar sağlamaktadır.

Kitabın dördüncü bölümü, öğrenme-öğretme sürecinde öğretim materyalleri, din öğretiminde materyal geliştirme ve din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde kullanımı konularına ayrılmıştır. Materyal, bir öğretim programının başarıya ulaşması için önemli bir unsurdur. Uygun materyal desteği olmaksızın, programın beklenen başarıyı göstermesi beklenemez. Din dersi, daha çok soyut konuları içerdiği için, diğer öğretim alanlarından daha çok materyal desteğine ihtiyaç duyulmaktadır. Materyalin etkili olabilmesi için bazı özellikleri taşıması gereklidir. Örneğin; basit, sade ve anlaşılır olmalıdır. Dersin hedef ve hedef davranışlarına uygun seçilmeli ve hazırlanmalıdır. Mümkün olduğunca gerçek hayatı yansıtmalıdır. Her öğrencinin erişimine ve kullanımına açık olmalıdır. Bunun gibi daha pek çok özelliği taşıyan materyallerin, din öğretimine bazı katkılarını ise şöyle sıralanmıştır: çoklu öğrenme ortamı sağlayarak öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap vermeyi sağlarlar. Dikkat çeker, güdülerler. Hatırlamayı kolaylaştırırlar. Zamandan tasarruf sağlarlar. Tekrar tekrar kullanılabilirler. Daha sonra, bu ders için hazırlanabilecek materyallere örnekler verilmiştir.

Kitabın beşinci bölümü, ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde iletişim konusuna ayrılmıştır. Bu çerçevede, iletişim nedir, iletişimin mahiyeti ve önemi, amaçları, iletişimi sağlamanın yolları, iletişimin çeşitleri ve iletişim hataları konuları genel olarak ele alındıktan sonra, din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde iletişimin ne ifade ettiği üzerinde durulmuştur. İletişimin, her alanda olduğu gibi din öğretimi alanında da önemli bir yeterlik göstergesi olduğu vurgulanmıştır.

Kitabın altıncı bölümü, ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde ölçme ve değerlendirme konusuna ayrılmıştır. Ölçme ve değerlendirme, öğrenmenin istenen düzeyde gerçekleşip gerçekleşmediğini ortaya koyan bir unsur olarak, öğrenme-öğretme sürecinin önemli bir parçasıdır. Kitabın bu bölümünde, sınav planı hazırlarken dikkat edilmesi gereken hususlar, iyi bir ölçme aracında bulunması gereken özellikler genel olarak ele alındıktan sonra, bunun din dersinde nasıl uygulanabileceği örneklerle anlatılmıştır. Daha sonra sınıf içi değerlendirme teknikleri konusu ele alınmıştır. Ayrıca çoklu zeka kuramına göre ölçme ve değerlendirmenin nasıl yapılabileceği ortaya konulmuştur.

Kitabın yedinci bölümü ise, ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitaplarının seçimi ile ilgili bilgilerin yer aldığı bölümdür. Bu bölümde, öğretmenin derste okutacağı kitabı seçerken dikkat etmesi gereken kriterler söz konusu edilmiştir. Kitabın yazarı, genel görünümü ve içerik özellikleri gibi hususlarda dikkat edilmesi gereken noktalar, ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Ayrıca bu kitapların incelenmesi için bir ölçek de sunulmuştur.

Kitabın teorik kısmına ilave olarak hazırlanan bir cd ile, ilk yedi bölümde anlatılan ve zaman zaman örneklerle desteklenen bilgiler, örnek

işlenişler yoluyla desteklenmiştir. Bu uygulama ile, hem kitabın hacmi açısından bir rahatlama, hem de görsel materyal açısından bir katkı sağlanmış olmaktadır.

Sonuç olarak, arkasında uzun zamana dayalı bilgi, duygu ve tecrübe birikimi olan bu kitap, din dersinin özel alanıyla ilgili olarak karşılaşılabilecek güçlüklerle ve onların çözüm biçimlerine dair sunduğu yaklaşımlarıyla, önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Hem, öğretmenlik eğitimi almakta olan aday öğretmenler, hem de kendini bu mesleğe adanmış değerli öğretmenler, bu kitaptan çok faydalanacaklardır.